

26.5.2023

נייר עמדה בעניין הצעת חוק פיקוח על בתי ספר (תיקון – איסור העסקת מורשעי ותומכי טרור ופיקוח על תכני הלימוד למניעת הסתה), התשפ"ג–2023

הצעת חוק הפיקוח על בתי ספר (תיקון – איסור העסקת מורשעי ותומכי טרור ופיקוח על תכני הלימוד למניעת הסתה), התשפ"ג–2023 (להלן – "הצעת החוק") מתיימרת להגביר את הפיקוח על עובד הוראה אשר נחשד, נאשם או הורשע בעבירת טרור. עוד מבקשת הצעת החוק למנוע מתן רישיונות הפעלה למוסדות חינוך אשר תכנית הלימוד בהם אינה תואמת "את קווי היסוד של תכנית הלימודים הישראלית, כפי שיקבעו בחוזר המנהל הכללי". זאת בדומה להצעת החוק שאמורה הייתה לעלות לוועדת השרים לחקיקה לפני שבועיים, ואשר עסקה בשלילת תקציבים של בתי ספר בירושלים המזרחית אשר מלמדים את תכנית הלימודים הירדנית (הצ"ח שלילת תקציב ממוסדות חינוך המלמדים את תכנית הלימודים הפלסטינית הכוללים הסתה לטרור התשפ"ג 2023).

להצעות אלה חוברות הצעת חוק זכויות הסטודנט (תיקון – הרחקת סטודנטים תומכי טרור ממוסדות לימוד ופירוק תאים תומכי טרור, התשפ"ג 2023) והצעת מחליטים: ציונות כערך מנחה בפעולות הממשלה. כולן נועדו במהותן למטרה אחת בלבד: לפגוע בחברה הערבית פלסטינית, אזרחי ותושבי ישראל, ובמקרה זה בפרט בתושבי ירושלים המזרחית, לסמנם כאויב וכאיום ביטחוני, ולאפשר ציד מכשפות אחריהם בחסות החוק; הפעם תוך שימוש פסול, לא מידתי, בדיני החינוך, ובסתירה להגנות אשר מקנים דיני העבודה לעובדים מפני פיטורים שרירותיים ולעקרונות החוקתיים בדבר הליך הוגן.

זוהי הצעת חוק מזיקה ומיותרת לחלוטין, אשר אינה תורמת במאום לפיקוח על תכניות ההוראה ועל צוותי החינוך. חוק הפיקוח על בתי הספר, תשכ"ט-1969 (להלן "חוק הפיקוח") או "החוק"), אשר ההצעה מבקשת לתקן, מאפשר להתלות את רישיונם של עובדי הוראה שהורשעו בעבירות ביטחון ולפטורם, כמו גם של אלה שהשפעתם על תלמידים מזיקה. חוזרי מנכ"ל משרד החינוך מתווים את דרכי הפיקוח על מורים ומנהלים. כבר היום רשאי מנכ"ל משרד החינוך, בהתאם להוראות החוק, להתלות את רישיונו של עובד הוראה "אם הוגש נגד עובד חינוך כתב אישום בעבירה שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הוא ראוי להיות עובד חינוך" ולדרוש את פיטוריו (סעיף 18 (א) 18 (ב)). החוק אף מעגן את סמכותו ואת חובתו של משרד החינוך לפקח על "תכנית הלימודים, ספרי הלימוד, ספרי העזר, עזרי הלימוד וההישגים הלימודיים של בית הספר" (סעיף 28 ב).

הצעת החוק לא נועדה להגברת הפיקוח ולא תוסיף מאום לעניין פיקוח אפקטיבי, יעיל ונדרש על תכניות הלימוד בבתי הספר ועל איכותם של צוותי ההוראה, לרבות במוסדות החינוך הדתיים והחרדים. כל שמבקשת הצעת חוק זו לעשות, בהתאם לתפיסת עולמם של מנסחיה, הוא למשטר את מערכת החינוך הערבית והפלסטינית ולשלוט בה, לחייב מעקב אחר נשות

ואנשי ההוראה, ולטעת יחס חשדני, גזעני, מפלג ומסכסך כלפי כלל החברה הפלסטינית בישראל.

דברי ההסבר הפופוליסטיים להצעת החוק, אשר נועדו להלך אימים על חברי הכנסת והציבור כולו, מעידים מאליהם על הכשלים בה. מדברי ההסבר להצעה עולה כי זו, כמו קודמתה, מבקשת להיתלות במעורבותם של שני ילדים, בני 13 ו-14, מירושלים המזרחית, בפיגועי טרור בעת האחרונה, ובמעורבותו של מורה בפיגוע, זאת לטענת מנסחיה על רקע "ההסתה הפרועה המתקיימת בבתי הספר בהם נלמדת תכנית הלימודים הפלסטינית במזרח ירושלים". אנו בספק אם מי מהוגי הצעת החוק מכיר תכנית זו, המקבילה לתכנית הבגרות הישראלית, ונלמדת בשטחיה הכבושים של ירושלים בבתי ספר רשמיים ומוכרים שאינם רשמיים המפוקחים על ידי משרד החינוך, ומתוך ספרי לימוד שעברו בקרה וצנזורה שלו; תכנית לימודים שהיא פרי הסכם של גורמים שלטוניים עם התושבים ואשר נדונה בשנות השבעים בוועדת החינוך של הכנסת, מתוך הכרה בנחיצותם של תכני לימוד שיעמדו בהלימה עם מורשתם, זהותם ותרבותם של התלמידים. אנו בספק אף אם מי ממנסחיה ער לפערים העצומים, בתקצוב ובתשתיות, בין תלמידי מזרח ירושלים ומערבה, כמו גם בין מערכת החינוך הערבית והיהודית בישראל כולה. אם נדרשת התערבות המחוקק, זה המקום להפעילה.

אלא שלא טובת התלמידים ומתן חינוך ראוי – העקרונות שבבסיסם של חוק הפיקוח – הם אלה אשר עומדים במוקד ההצעה, אשר מבקשת לאיין את שיקול הדעת המסור היום בחוק למנכ"ל משרד החינוך לפקח על עובדי הוראה ולפטורם, ולבקר את תכניות הלימוד הנלמדות בזרמי החינוך השונים. הצעה זו, כמו קודמותיה, נועדה למטרה אחת בלבד: פגיעה גורפת באוכלוסייה שלמה המונה מיליוני בני אדם, מעקב אחר מאות אלפי עובדי הוראה ותיגום כאיום בטחוני, והסתה נגד ציבור שלם, והכל בכסות של מלחמה מדומיינת בטרור, מושג שנועד כל כולו להנדוס התודעה.

על בסיס הצגה מעוותת של המציאות מבקשת הצעת החוק לבסס מדיניות נפרדת עבור מערכת החינוך הערבית, מדיניות אשר מבוססת על משטור ושליטה. הדרישה "לבדיקת היעדר עבר ביטחוני" מעוררת חשש כבד כי מטרתה היא להכשיר את חזרתו של נציג שב"כ למערכת החינוך הערבית, ולאפשר לגורמים לא פדגוגיים לשלוט בה. עשרות שנים כיהן נציג שב"כ – אדם נטול כל כישורי חינוך – בתפקיד סגן ראש האגף לחינוך ערבי, והיה מעורב באופן ישיר במינויים של מורים, מנהלים ומפקחים ערביים. רק בעקבות עתירה בנושא והמלצת ועדת דוברת הודיע משרד החינוך ביוני 2005 על ביטול משרת איש השב"כ במערכת החינוך הערבית (בג"צ 8193/04 **ההתאחדות הארצית של ועדי ההורים הערביים בישראל ואח' נגד משרד החינוך**). דומה כי הצעת החוק מכוונת להשבתו.

לא בכדי מפנה הצעת החוק לסעיף 24 לחוק המאבק בטרור, תשע"ו-2016, אשר מטיל שלוש שנות מאסר על מי ש"עושה מעשה שיש בו גילוי הזדהות עם ארגון טרור", תוך התעלמות מביקורת שמתחו בתי המשפט על השימוש הפסול שנעשה בו; שימוש המתאפיין בין היתר במתן פרשנויות שגויות למונחים וביטויים בשפה הערבית במנותק מהקשרם התרבותי והחברתי, בעיוורון לנרטיבים אלטרנטיביים ולמכלול קונטקסטואלי של מיעוט לאומי, ובסתירה להגנות

המחמירות שמעניק הדין לחופש הביטוי (ר' בין היתר ע"פ (נצרת 18-09-249330-09 טאטור נ' מדינת ישראל). הניסיון המגמתי להחיל את עקרונותיו העמומים של סעיף חוק זה על עובדי הוראה ערביים, אך בשל השתייכותם למיעוט לאומי, יוביל לפגיעה ישירה ובלתי הפיכה באלפי בני אדם, ולפגיעה קשה בציבור הערבי פלסטיני כולו, ללא כל הצדקה ותכלית. פגיעה אשר מכרסמת ביסודות הדמוקרטיה ובמרקם החיים השברירי במדינה כולה.

לסיכום, הדין הקיים מעניק למשרד החינוך כלים ראויים ומספקים להתמודדות עם תכניות לימוד ואנשי הוראה שהשפעתם על תלמידים שלילית ומזיקה, תוך הפעלת שיקול דעת פרטני בכל מקרה ומקרה. הצעת החוק, שנועדה לאיין את שיקול הדעת הנדרש, לחייב את המשרד לנהל מעקב פעיל אחר אלפי בני אדם ולפטרם בלחץ גורמים מבחוץ, הרחוקים שנות אור משקילת שיקולים פדגוגיים, היא בלתי מידתית ודינה להיפסל. זו היא הצעת חוק דרקונית, המכשירה מדיניות מחמירה, מחפירה ונפרדת למערכת החינוך הערבי, אשר תפגע בחפים מפשע ותכתים אוכלוסייה שלמה. אנו קוראות להתנגד לה.

כתבו: עורכות הדין טל חסין וגדיר ניקולא